

Sant i senya de Valentí Puig

Valenti Puig (Ciutat de Mallorca, 1949) és l'autor del dietari *Bosc endins* (1982), del llibre de narracions curtes *Dones que fumen* (1983), del poemari *L'estiu madur* (1985), i ara mateix acaba d'enllestir la seua primera novel·la, *Complot*. Escriptor professional, col·labora, entre altres publicacions periòdiques, en les planes d'*El Diario de Mallorca*, *El País*, i **EL TEMPS**. Es defineix «com un escriptor mallorquí, en català, que pretén ser europeu», alhora que es considera un escriptor bilingüe...

Ha estat corrector d'estil de l'editorial Salvat, professor de filologia anglesa, i director general de Cultura en el Consell pre-autonòmic Interinsular, com a representant d'UCD. «¡Ah!, la meva expe-

«Escriure és una de les millors astúcies de la felicitat.» Aquest sant i senya només el pot escriure, subscriure, algú que sap que escriu bé, com és el cas de Valentí Puig. No en dubteu.

Vicent Martí

servador en els de mala llet, li fan horror els fanàtics. No creu que la vertebració política dels Països Catalans siga possible en el futur, troba que totes les pàtries són irrecuperables, nostàlgies perpètuas, tot i opinar que el nacionalisme és la menys espúria de les ideologies.

Fadri, afirmava-firmava, fins no fa massa, amb Baudelaire, que l'amor és un crim que necessita un còmplice, per desgràcia. Ara, però, s'ha enamorat, i va a casar-se tot seguit: «Això,

Les pàtries són irrecuperables.

riència directa de poder va ser molt reduïda. Jo no he vist mai autèntics taurons com els que va conèixer Maquiavel a Florència. Jo, el que he vist, són moltes rates, que és tota una altra cosa», fa Puig en ser preguntat com funciona la teoria de Maquiavel en la pràctica, lector impenitent com n'és. Després d'un pas fugaç pel CDS mallorquí, dirigit pel seu amic Josep Melià, ha abandonat totalment la política activa.

Anglòfil, sionista, antiutòpic, otanista, liberal en els moments de bon humor i con-

no ho digui, que semblarà una revista del corasón».

—Vosté ha publicat, fins ara, tots els seus llibres als *Quaderns Crema de Barcelona*. No obstant això, corren rumors que actualment té algunes dificultats amb el seu editor...

—¡Oh!, no cap. Jo no he tingut mai cap vinculació amb la vida literària establida, tant a Barcelona com a Mallorca. Quan vaig creure que *Bosc endins* era un llibre publicable, li'l vaig enviar directament, a Jaume Vallcorba, el qual no coneixia de res. I li'l vaig enviar a ell perquè l'editorial que tenia m'agradava molt, considerava que era afina-da, de gust i esplèndida de presentació. El llibre el va interessar, i el va editar. Em va agradar fer les coses així. M'imagin que és com ho fa un escriptor desconegut nord-americà, que viu a Nevada i envia l'original a una editorial, i allà li'l publiquen o no li'l publiquen.

I en aquesta novel·la que acab d'enllestir he pensat que havia d'actuar de forma professional, i el que he fet és donar-la a un agent literari. Aquest agent l'està venent, en la perspectiva de defensar els meus beneficis i, naturalment, la vendrà a l'editor que li pagui més. Si és en Vallcorba, jo hi estaré molt content, i si és un altre editor, també. Quan un intenta ser un escriptor professional ha de procurar que els llibres es venguin bé. Cercar editorials que garanteixin una bona distribució, una bona promoció del llibre, perquè l'obra arribi als lectors, i els lectors tinguin interès a adquirir-la i llegir-la. Això és el que intento. Però no hi ha cap brega ni tensió amb en Vallcorba, en absolut.

—¿Però està satisfet del treball de promoció i del tracte que li ha dispensat l'editor?

—Estic content de la crítica, n'estic satisfet, he tingut sort...

—Jo li demanava pel treball de l'editor...

—Sí, sí, crec que se n'ha cuidat bé. Una relació amb un editor com Jaume Vallcorba sempre té implicacions d'amistat. Això també té les seves dificultats quan es tracta de parlar de diners, però quan es tracta d'arribar a un enteniment per promoure el llibre... ell ho ha fet, i ho fa amb eficàcia. No tinc res a dir en contra.

—¿Em pot parlar de *Complot*?

Vosté semblava reticent al gènere. A Bosc endins en fa una definició una mica sagnant: «Una novel·la: deu pàgines d'acció tramada i cent noranta d'epileg».

—Sí, però el que jo he fet són dues-centes pàgines de trama, i tres línies d'epileg. Es una història que succeeix en els anys 70, en un país que es diu Caotània, que és una combinació de república bananera, fragment d'imperi centreeuropeu, i país mediterrani en decadència. Mor el Mariscal, de 90 anys, que ha mantingut una dictadura durant moltes dècades, i s'hi produeix

La llengua com a gran mare.

un procés de transició política cap a la democràcia, que té, com la transició que hem viscut a Espanya, un cert aspecte de carnaval. I això està vist a través dels ulls d'una periodista, una dona innocent que passa per la vida com els dofins joguiners que van per la mar. Ella és una espècie de dofí que creua el panorama tèrbol i absurd de la transició, i el reflecteix. Aquest punt de vista em permet distanciar-me de la trama, i adoptar un to reflexiu i irònic, el to que jo sempre he procurat mantenir.

—¿Quan eixirà al mercat?

—M'agradaria que sortís abans de l'estiu, però no sé si serem a temps... és possible que... crec que és un llibre que pot entretenir la gent en la platja... i si surt en l'hivern, ja el llegiran en el sofà o en la banyera, però m'agradaria que fóra un d'aquells llibres que un veu quan la gent és a la platja, bocabadat i esquitxat de sorra, a la vora d'unes ulleres de sol, i d'una botella d'oli mig buida...

—¿Què en pensa, vosté, de la seua novel·la? ¿Agradarà?

—Fins que no la vegi impresa no ho sabré. Per ara, l'única persona que ha llegit *Complot* ha estat la nina que me l'ha passada a net. I reia i somreia tot

el temps. I com que és un llibre que pretén fer riure i somriure, en vaig estar content. Perquè, és clar, fer riure és més difícil que fer plorar. Crec que era Frank Capra qui deia que per fer plorar basta pelar una ceba. I jo vull fer un literatura que faça somriure, i més no.

—¿Quant de temps ha tardat a acabar *Complot*?

—Tot plegat, hi he treballat tres estius sencers... jo, els estius, procur rompre tots els compromisos i me'n vaig tres o quatre mesos a una casa de poble a escriure. I això és el que em

permet fer llibres...

Escriure una novel·la és una qüestió de paciència, de voluntat, al contrari del poema o del relat curt, o de la prosa. La novel·la és una cosa de *culo di ferro*, que diuen els italians, estar hores i hores i dies i mesos. I sostenir el ritme, i sostenir la tensió, i combatre la peresa, això és essencial. Tu pots escriure molt bé, però si no tens la voluntat de fer una novel·la, no la

faràs mai, és una cosa de cada dia.

—Perdone, ¿Complot està escrita originalment en català?

—Sí, és clar, està escrita en català... però aquesta vegada també l'escriuré en castellà, i, si és possible, s'editarà simultàniament en els dos idiomes. Sí, jo crec...

—Diga, diga...

—Aquesta és una polèmica molt vella, quasi com la del pecat original. Jo he de dir que em consider un escriptor bilingüe, i que em perdonen els ortodoxos de la qüestió. Em consider un escriptor bilingüe com, pràcticament, la majoria dels escriptors mallorquins contemporanis, i com molts dels escriptors catalans. Jo no tinc cap vocació de sacrifici, ni de postular cap voluntarisme lingüístic, sinó, simplement, de viure del meu ofici. Si puc escriure en català, i em puc guanyar la vida, escriuré en català, perquè és la meua llengua, elemental, primigènica... No obstant això, si he d'escriure en castellà per poder menjar, ho faré, i ho gaudiré igualment.

—Amb tot, m'agradaria que em digués si com a escriptor manté la ma-

teixa classe de vinculació amb el català que amb el castellà.

—No ho sabria precisar. Si hagués d'explicar això, seria molt llarg, molt difús. Un dia m'agradaria seure i pensar-ho, i escriure-ho. De moment, no sabria dir en quina llengua somio, en quina llengua pens. No ho he arribat a aclarir, encara.

—Però...

—Hi ha una relació de màtria, ¿no? La llengua com a gran mare. Són aquelles paraules que et vénen d'una relació ancestral i atàvica amb la llengua, de l'inconscient col·lectiu d'un país. Això existeix. Ara bé, no em veig amb cor, davant jo mateix, de prescindir d'una altra llengua que també sé escriure. Si en sabés, en una altra que no fos el català o el castellà, hi escriuria, així mateix.

—¿I per què no ho fa en anglès?

—Sí... jo, justament, sóc llicenciat en literatura anglesa, però no em sent capaç de fer literatura anglès, un article, sí, però no... És més, jo trob que amb una llengua ja n'hi ha prou. És una tasca de tota la vida intentar dominar un idioma, però si un pot

dominar-ne dos, ho ha d'intentar, perquè si no és tancar-se portes.

—Vosté és un entusiasta de Nabòkov, sospite.

—Ben cert. Hi ha escriptors que són mestres de vida, d'ells aprenem a viure, com ara Stendhal, que ens ensenya que la vida és sortir a la caça de la felicitat, cada dia. O els estoics... D'altres escriptors t'ajuden a escriure, et formen i et conformen l'estil, i un d'ells és, sens dubte, Nabòkov. Com en català ho és en Pla.

Pel que fa a Nabòkov, no crec que cap escriptor del segle XX, hagi conegut una prosa, i una densitat de trama, tan extraordinària com la d'ell. A pesar que a mi, el Nabòkov de laboratori lingüístic, dels jocs verbals, que tant entusiasma a alguns dels seus partidaris, no m'ha interessat mai. M'ha interessat, m'ha fascinat, aquell sòlid narrador rus, que surt d'un Gogol, que entra dins dels personatges, i té aquesta capacitat, aquesta crueltat dels bons narradors, de mostrar com uns personatges veuen als altres, allò que els existencialistes deien la mirada de l'altre. No record cap escriptor actual d'una eficàcia narrativa tan concloent com el Nabòkov de *Coses Transparents*, o de *¡Mira els arlequins!*

—¿Com s'explica que Nabòkov haja estat tan poc traduït al català? Si no m'equivoque, tret de Pnin, aquella petita obra mestra...

—Petita obra mestra, sí. Home —rialla sardònica...— tenint en compte que, en català, s'hi poden trobar les obres completes de Marcuse —aquell Marcuse del qual ara ningú no es recorda— i, en canvi, fins fa molt poc, no teniem el *Princep* de Maquiavel... tots aquests desequilibris absurds de la cultura catalana s'hi poden explicar. Podem trobar qualsevol *nouveau roman* en català, mentre encara no tenim traduït Balzac o Nabòkov. Tot això és entrar en el caos d'aquest país, d'aquesta cultura sempre posada al servei de les ideologies, d'aquestes formes de censura estúpida, que l'esquerra mantenia durant el temps del franquisme. Patiem dues censures, la del franquisme i la de l'esquerra, i ara ho paguem.

—Vosté ha escrit que és impossible sostenir una literatura sense caràcter...

—La literatura viu dels caràcters, en gran part. El que no m'agrada són els *poseurs*, són les persones que tot-hora posen com a escriptors. Jo m'estimo més de ser vist com un executiu, abans que em guinguin prendre com a

«Si Foix no existís, la nostra literatura no seria igual».

escriptor disfressat de bohemí del diu.

Hi ha, a banda del caràcter, un altre factor decisiu en l'ofici d'escriptor, com ens recordava Txèkhov. És aquell procés a través del qual l'escriptor se sent una esponja, i s'hi va impregnant de la realitat. Aquell moment vegetatiu, lent, d'anar sentint el llibre arrelar, com una molssa, com una herba, damunt la teva vida, i de com s'hi va fent, inexorable.

—Vosté és plaista. ¿Quin Pla li agrada més?

—A mi m'agrada tot Pla, però si hagués d'eleger, triaria el Pla que ens parla d'ell mateix, el Pla stendhalià, per entendre'ns. D'altra banda, fou una llàstima que en Pla no escrigués més novel·les. Perquè *El carrer estret*, diguin el que vulguin, no està gens malament. Hauria pogut ser un gran novel·lista, i possiblement no ho fou per un excés de sentit del ridícul. Per fer una novel·la s'hi ha de creure una mica, i Pla no hi creia. Arribava a dir que llegir novel·la després dels quaranta anys era una bestiesa. Estic segur, però, que ell en llegia.

—No he trobat que Capote fos un punt de referència cardinal en les seues preferències literàries, tanmateix, m'agradaria que me'n parlés.

—Capote va escriure una de les millors novel·les curtes dels darrers cinquanta anys, *Desdejuni a Tiffany's*. La resta de la seva obra crec que no manté el mateix nivell de qualitat. *Desdejuni* és una novel·la que està a l'altura d'*El Gran Gatsby*, per exemple, però, globalment, la seva obra no té gaire interès per a mi.

—¿I A sang freda?

—Sí, però no és un gran llibre. És una bona novel·la, i ja està bé. Capote el que tenia és una gran orella per al diàleg. ¡I això és tan difícil avui dia! I més a la literatura catalana. A la literatura catalana ningú no n'escriu perquè fan por. Perquè en els diàlegs no és només gent que parla, també hi passen coses. Quan estem parlant ens estan fent confiança, desconfiança, ens estem utilitzant uns als altres. I això, a la literatura catalana, hi falla. Com fallen els personatges. No hi ha personatges...

—¿L'interessa algun autor viu català?

—Foix. Foix és un poeta essencial. Si Foix no existís, la nostra literatura no seria igual. Hi ha escriptors que poden desaparèixer i no passarà res. Ara, quan desapareix un Foix, un Borges, un Junger, un Robert Graves... la literatura universal se'n ressent, resta tocada.

—¿I Carner? ¿A tots ens ha fet?

—Carner afecta fonamentalment la llengua, i no és pot dir res més elogiós d'un poeta. Carner ha fet la llengua. A més, i en això crec que coincidesc amb Fuster, estic convençut que la prosa periodística de Carner és la millor que s'ha escrit mai en català. Millor que la d'en Pla, que ja és dir. Hi ha poques proses bones en català. La primera prosa una mica correcta va ser la de Verdaguer, hi ha la gran prosa de Ruyra, la d'en Pla, i la de Carner. Jo trob que no hi ha res més.

—¿I el Sagarra de les Memòries,

dels articles periodístics, de Vida Privada?

—Sagarra té un bull especial, una vitalitat... el que li falta, potser, és aquella fluència que ha de tenir la llengua. És una llengua molt sucosa, saborosa, amb molt de color, però és impura, avança per estirabots. En canvi, en Pla l'agafa i la converteix en una llengua dúctil, flexible, fluida. No es pot dir res més.

—¿Quina relació ha mantingut amb Ferrater i la seua obra, vosté?

—Quan vaig anar a estudiar a Barcelona l'any 66, algú me'n va parlar, i el vaig llegir àvidament. Així com ell parla d'en Carner com d'una pàtria, així fou per a nosaltres Ferrater, una pàtria. I era una pàtria els poemes, i totes les coses que ens contaven d'ell: la seva forma de viure independent, la seva intel·ligència, la seva relació amb les dones, la seva relació amb l'alcohol. Això ens fascinava molt. Però jo sempre he estat molt tímid a l'hora de conèixer els escriptors.

Hauria pogut conèixer en Pla, i no ho vaig fer, per respecte. Mai no vaig anar a la tertúlia d'en Llorenç Villalonga per un excés de respecte. Hauria pogut conèixer en Ferrater, perquè, a més, vaig assistir a les primeres classes que va fer en la Facultat de Lletres, però mai no ho vaig fer, per respecte. ¡I m'hauria agradat molt!, n'hauria après moltes coses...

L'obra... jo havia escrit molts poemes d'adolescent, i en llegir la poesia de Ferrater els vaig estripar tots. Em vaig adonar que era molt deshonest fer poesia sense saber escriure abans prosa. Més accessòriament, he de dir que llegint l'obra de Ferrater vaig comprendre la necessitat de conèixer l'anglès, i, per això, vaig estudiar literatura anglesa. Ara, jo no sé...

—¿Ferrater és un gran poeta, o és un poeta menor?

—Aquí està, aquí està... és això el que jo no sé. Crec que després de molts anys d'haver-lo llegit exhaustivament jo tindria el dubte de si Ferrater és un gran poeta. Que és un bon poeta, indubtablement... Record que en aquells anys hi havia un enfrontament entre Espriu i Ferrater. Clar, lògicament, la figura humana d'en Gabriel, per a nosaltres, els meus amics i jo, era molt més atractiva. Espriu era una mica massa simbòlic, aquesta figura de poeta nacional... Però si ara ho hagués de dir, no sé si, en definitiva, l'Espriu no és més gran poeta que en Ferrater. Tot i que a mi m'agrada molt més en Ferrater, però són coses de justícia, i s'han de dir. □